

Joaquim Nadal

DEL PONT D'EN GÓMEZ AL PONT DE L'AURORA (1915-2015)

Pedra i aigua. Memòria viva

Girona és una ciutat feta de pedra i aigua. La pedra l'ha definit i construït, l'aigua l'ha nodrit i modelat. L'acció de l'home, al fil de la memòria, ha tractat de dominar la natura, de portar-la mansament als seus designis, d'aprofitar-se'n, de prendre-li espai en el contacte líquid entre l'aigua, la sorra i la pedra. La natura, però, s'ha resistit a un domini implacable i ha buscat els seus propis camins, sovint desbocats, arrossegant amb l'embranchida de l'aigua, l'acció constructiva de l'home.

Narcís Comadira, a *Girona, matèria i memòria*, s'ha fixat principalment en la matèria. En la pedra inert de les pedreres transformada en ciutat. La interpel·lació que li fa la contemplació, que es fa a ell mateix i que ens fa a tots, ens situa davant de la contradicció inexorable i recurrent: «Serà possible d'escapar un dia d'aquest pedregar de la matèria sempre brollant memòria? D'aquests dolls de la memòria solidificant-se per ser matèria d'altres memòries venidores? Podrem escapar, algun dia, del vertigen aclaparador de l'aparent linealitat del temps, sempre en fuga cap endavant, però sempre, en realitat, voltant sobre si mateix?».

Hi ha dos llibres més que encaren una reflexió de conjunt sobre la peripècia humana i cívica de la ciutat de Girona, fundada pels romans, i transformada per les generacions, sotmesa al setge secular dels homes i de l'aigua. Jaume Fabre a *Girona entre quatre rius* situa, en el títol mateix, la relació inseparable de la ciutat i els seus habitants amb l'aigua. Per la seva banda, Narcís-Jordi Aragó i Masó a *Girona ara i sempre (una crònica)* abor-

da la complexitat dels camins, en una ciutat cruïlla, els rius sota el signe de l'aigua, els arbres, les pedres i finalment la gent i la seva dimensió quotidiana, a la feina, i la seva dimensió inexorable a cavall entre la vida i la mort.

Des d'aquestes visions més generals i de conjunt ja es veu clar que la vida de la ciutat ha estat secularment associada als camins dels homes i als camins de l'aigua. L'aigua com a element indispensable de vida i com a força per moure els molins i les fàbriques, i per saciar la set dels horts, els camps i els arbres. I, alhora, l'amenaça recurrent de la natura desfermada, mai disposada del tot a ser sotmesa i dominada per la voluntat de l'home de conduir-la, controlar-la, desviar-la, regular-la, comprimir-la...

La dissipació de la memòria

Els cursos 1970-1971 i 1971-1972 vaig ser a la Universitat de Liverpool ocupant la plaça que, el curs 1926-1927, havia estrenat Ferran Soldevila. No vaig ni veure, ni viure, les inundacions dels anys 1970 i 1971, a Girona. Aquelles dues tardors fatídiques era lluny. Guardo, això sí, un relat ben viu i molt personal del meu sogre, Santiago Sobrequés Vidal, que ens informava de les pèrdues de la botiga de discos Casa Sobrequés, de la Rambla, i que afectaven material divers de la botiga de música i del dipòsit de llibres de text que hi tenia el professor Sobrequés. Al costat d'aquest relat tan familiar, Sobrequés ens va fer una tramesa ingent de material de premsa, sobretot de les inundacions de 1970 i dels seus efectes devastadors. Les cròniques d'urgència dels corresponsals

s'enviaven per telèfon; no hi havia ni mòbils, ni internet, ni escàners, ni fotografia digital.

«Gerona sufrió la mayor inundación del siglo»; Jaime Teixidor des d'*El Correo Catalán* insistia en el mateix argument: «Gerona sufrió la peor inundación de su historia»; els diaris eren encara tots en castellà i nosaltres poc comunicats amb Girona rebíem el paper imprès com l'únic pont que ens unia amb el dramatisme d'unes hores incertes que vivia la ciutat i que patíem en la distància. La crònica de Jordi Ballester (Narcís-Jordi Aragó) al *Tele Exprés* del dia 13 d'octubre de 1970 sòbria així: «La imagen más exacta que pueda darse de Gerona, a las 24 horas de la catástrofe, es la de una ciudad bombardeada». I acabava la crònica amb una contraposició contundent: «Muchas personalidades han repetido públicamente a lo largo de los últimos años, que los peligros de inundación se habían alejado definitivamente de Gerona. Corroborando el escepticismo de los gerundenses, el agua ha desmentido una vez más todas las palabras con una inequívoca y dramática rotundidad».

El pas següent era indubtable: «Gerona exige soluciones definitivas». I al cap de pocs dies la premsa parlava del nou pla de reconstrucció i *Los Sitios. Diario del Movimiento* de 15 d'octubre de 1970 titulava a portada: «Plan de reconstrucción. Se dragará el cauce del Oñar, dentro y fuera de Gerona. Se señala como solución definitiva la desviación del río».

Amb el record, en la distància, de les inundacions de 1970 i 1971, i tot el material que encara guardo, conservo dos records més associats a Girona i l'aigua. D'una

banda, les brutals inundacions de 1962, també del 12 d'octubre. Amb els escoltes de la Secció Sant Narcís, amb seu a Casa Carles, ens vam distribuir per la ciutat per tal de col·laborar en les tasques de neteja i desenrunament dels efectes de la riuada. A nosaltres ens va tocar un conjunt de cases del carrer del Carme, amb els baixos inundats i plens de fang. El fang i els estris malmesos de les cases s'amuntegaven al voral del carrer en un fatídic abocador de destrucció, mentre la ciutat lluitava per refer-se. Després de llargues hores en remull amb aigua fins al genoll primer, i per damunt dels turmells més endavant, al cap d'uns dies em vaig adonar que alguna cosa no em funcionava prou bé. No sentia cap dolor, però als ulls del doctor Felip Sánchez Babot, metge de família, els símptomes no oferien cap dubte i les analítiques ho van confirmar, tenia una lesió als ronyons; una nefritis. Em va tocar un mes de repòs i dieta absoluts. Un mes de contemplació dels volums de la ciutat antiga des del finestral de la meva habitació, de lectures d'adolescent (tenia catorze anys), i de verdures, arròs i peix bullit.

Les del 62 van ser, doncs, les meves darreres inundacions viscudes intensament i les del 70 i 71, les darreres viscudes en la memòria del record. Des d'aquestes últimes no hi ha hagut, de fet, més aiguats a la ciutat, més enllà dels avisos i maleses de l'aigua, sempre disposada a avisar que mereix un respecte i que no se la pot maltractar. Si ens atenem, doncs, a la literalitat dels fets, els gironins de 45 anys i menys no han viscut mai cap aiguat.

La memòria viva, i popular, de les inundacions, sempre tan present ha anat reculant en la memòria col·lec-

tiva de la ciutat i ha anat perdent espai fins a esvaïr-se en les boires d'un passat recent als ulls dels més grans i remotíssim als ulls dels més joves.

El segon record, ben viu, que guardo és el d'una transformació urbana sense precedents associada a les decisions sobrevingudes marcades per les urgències i la peremptorietat produïda a cada nova inundació. Els meus ulls d'adolescent encara havien vist la central elèctrica de Pedret, que s'havia construït a l'inici de la dècada de 1930, i que va deixar l'activitat i es va desmantellar el 1972, amb la desaparició de totes les canalitzacions i desviacions que havia calgut fer a l'Onyar i a l'aiguabarreig de l'Onyar i el Ter per treure profit energètic de l'aigua desviada; són els mateixos ulls que travessaven cada dia, de cada dia, per anar, primer a les Escolàpies, i després a l'Institut: el pont del Galligants, entre el carrer del mateix nom i el carrer del Llop, de nom oficial, Pujada del Rei D. Martí, abans de la construcció l'any 1974 de la plataforma i cobertura del Galligants, des de l'arrencada de la plaça de Santa Llúcia fins la trobada amb l'Onyar i el Ter. En aquest punt justament, en el punt aproximat on en els anys trenta hi havia hagut, i va acabar desapareixent, la passera del portal de la Barca hi havia un passallís, un gual a nivell, un pont-baden en la nomenclatura dels anys trenta, per travessar l'Onyar des de Pedret i el carrer de la Barca fins als ponts vell i nou de la Barca i la zona de la Devesa que, en el passat, havia ocupat en el sistema de les defenses de la ciutat la lluneta de Bournonville. Aquí és on un pont, primer amb comportes que no van funcionar mai i després

sense comportes, va acabar resolent l'aïllament recurrent d'alguns barris de la ciutat de les carreteres del nord cada vegada que hi havia una mínima, mínima de veritat, crescuda de l'aigua. I, finalment, el meu record està associat a l'antiga llera del Güell i el pont de can Vidal, i els altres ponts que unien el carrer Figuerola, amb els seus carrers perpendiculars, i la Devesa fins que el desviament del riu Güell, en els anys 1968-1969, va suprimir un bon reguitzell de ponts i va deixar un autèntic descampat pendent d'urbanitzar durant dècades.

He fet aquest exercici de memòria per evidenciar dues coses. La primera, que les grans amenaces de l'aigua van portar sempre associades, en el passat, decisions sovint dràstiques sobre la manera de relacionar la ciutat i les seves infraestructures amb els rius; en una dinàmica d'acció-reacció, cada nova inundació anava deixant la seva seqüela de destrucció i despertava, allora, les ànsies de reconstrucció o de definició d'alternatives i noves defenses que corregissin els errors del passat; fins que al cap d'un temps l'excés de confiança portava a noves errades i a la necessitat de noves correccions. I la segona, que amb el pas del temps, aquests records s'han anat esborrant i avui la consciència de l'aigua, i del seu perill, sembla com si hagués desaparegut del tot de l'imaginari col·lectiu. Sembla, en definitiva, com si finalment, amb dècades d'endarreriment respecte a la crònica de Jordi Ballester, ara sí, el perill de les inundacions s'ha allunyat definitivament de la ciutat... fins que, potser, un cop més, l'aigua torni a desmentir aquest excés de passivitat refiada que ara ens domina.

Entre la providència i la tossuderia dels fets

La literatura de la *Memòria* de les inundacions de 1962, les de la meua nefritis, no deixa cap marge per al dubte de quin era l'ambient que es respirava i es vivia a la ciutat. Obre el volum una fotografia, en la qua, al balcó de l'Ajuntament, es veu en Franco i la seva dona davant d'uns micros i la plaça plena, amb un peu que diu: «No se hizo necesario aplacar las horas angustiosas con invocaciones a la serenidad y la esperanza. Que quien de ellas es representación, estaba a pocos pasos de nosotros en andadura apresurada y aquí en cada segundo llegaba, por el breve camino del corazón!» i en les paraules inicials sota el títol «Justificación para la brevedad», un paràgraf impagable: «Lo que sigue más que la narración acongojada de unos hechos, constituye la exposición alborozada, el palpitar gozoso de la realidad de esa gran familia española dentro de la cual la desgracia es oportunidad de regocijo en la ayuda y el consuelo». No sé si aquests serien exactament els pensaments i els sentiments dels gironins que van patir els efectes directes de l'aigua.

Les reaccions tardanes, l'atzar, la improvisació, la manca d'un pla i una estratègia de conjunt van marcar les atzaroses circumstàncies de les reiterades avingudes dels quatre rius de la ciutat. I a la retòrica buida, a les falses promeses, a la grandiloqüència dels discursos hi va correspondre sempre una tossuda realitat que una vegada, i una altra, ens ha enviat avisos de ressonàncies greus.

La llista és esfereïdora i si sumem l'inventari que per al passat va fer Julian de Chía, l'any 1861, al seu *Inun-*

daciones en Gerona i la llista actualitzada del llibre col·lectiu de 1982, *Girona: Rius, Ponts i Aiguats*, tenim un repertori d'avingudes que no deixa cap marge per al dubte; és una constant associada a la vida i a la història de la ciutat. Convé que relacionem les avingudes del segle xx, que són el marc d'aquesta conferència, i d'alguna de les quals ja n'hem fet esment en apartats anteriors: 11 de desembre de 1902; 21 de gener de 1903; 1907; 16 de novembre de 1908; 7 d'octubre de 1919; 19 de febrer de 1920; 29 d'octubre de 1920; 18 d'agost de 1921; 4 de setembre de 1926; 17 i 18 de desembre de 1932; 17 i 18 de desembre de 1939; 17-19 d'octubre de 1940; 15 de desembre de 1943; 25 de febrer de 1944; 27 de febrer de 1948; 11 i 12 d'octubre de 1962; 13 de setembre de 1963; 6 de novembre de 1964; 8-9 i 15 d'octubre de 1965; 4 de març de 1969; 4 d'abril de 1969; 11 d'octubre de 1970 i 21 d'octubre de 1971.

A cada avinguda dels rius hi va correspondre una reacció constructiva-destructiva, en els anys 30, 40, 60 i 70. Gairebé sempre amb accions puntuals, gairebé mai amb una visió de conjunt. Tret de la decisió, d'efectes contradictoris, de desviar el Güell.

El desviament del Güell

Una operació singular, de gran abast i de conseqüències imprevisibles, va ser la decisió de desviar el riu Güell i l'execució d'aquesta obra els anys 1968-1969. El Güell seguiria recte, en direcció directa, al Ter des de la carretera de Santa Eugènia fins a la part extrema de la Devesa per l'oest. Tot el sector de les hortes de Santa Eugènia, la

zona de la ronda de Ferran Puig i la llera, que seguia paral·lela al passeig central de la Devesa fins a desguassar a l'Onyar, va quedar seca, es va reomplir, i es va convertir en algunes zones en terrenys aptes per urbanitzar i en d'altres en terrenys descampats que esperarien l'oportunitat de la seva urbanització durant unes dècades. La desviació del Güell va anul·lar tots els ponts sobre aquest riu, des de la carretera de Santa Eugènia fins al sector de la Copa i, així, van deixar de mostrar un paisatge fluvial i a esdevenir elements obsolets del paisatge urbà, els ponts de Mart, del carrer Cerverí i del Rellotge, que van acabar desapareixent del tot.

Però com ja sembla habitual, remoure els camins que la natura havia establert no es podia fer sense pagar una factura que va arribar en forma d'inundacions imprevisibles, ja no de les zones urbanes pròximes a l'Onyar, sinó en les de l'any 1970, i com a conseqüència del desviament del Güell, als barris de de Sant Narcís i Santa Eugènia.

El sistema Pasteral, Susqueda, Sau

El conjunt dels embassaments que avui regulen el Ter va ser, durant una colla d'anys, un cavall de batalla de la societat i de les administracions gironines en la seva oposició a la doble operació que es plantejava; d'una banda, la derivació d'un cabal substancial d'aigua del Ter per a l'abastament d'aigua potable a la ciutat de Barcelona i, de l'altra, la construcció de la presa de Susqueda, que es considerava una amenaça real i efectiva sobre el conjunt de les terres gironines per les incerteses que la tecnologia constructiva emprada despertava entre el conjunt de

la ciutadania, i entre no pocs dels experts. El plet inicial era oposar-se del tot a la doble operació. El plet final, quan ja estava tot decidit, es va concentrar, i Francesc Ferrer en va ser un actiu agitador, en la defensa d'un cabal mínim, el cabal ecològic, que havia de garantir en qualsevol cas, la capacitat hidràulica del Ter aigües avall del sistema d'embassaments circumstància que, sense una estació de control i mesurament que s'havia de fer en el vell pont de la Barca de Girona i que va trigar anys i panys, mai no es va poder assegurar del tot.

Cal dir, esclar, que amb caràcter complementari a l'abastament de Barcelona i l'àrea metropolitana, el sistema d'embassaments ha permès també la conducció d'aigua del Pasteral cap a Girona, primer, amb una canonada, desdoblada al cap d'un temps, i cap a la Costa Brava en darrer terme. I també cal, sobretot, subratllar que més enllà de les incerteses i dels incompliments reiterats, el sistema de regulació del Ter ha exercit una clara i positiva influència sobre els riscos d'aiguats Ter avall i, molt especialment, han permès que l'efecte de tap que el Ter crescut exercia sobre l'Onyar, a la ciutat de Girona, no s'hagi tornat a produir pràcticament mai més, si més no, amb efectes perillosos.

Així, un sistema d'infraestructures construït per a la fabricació d'energia hidràulica i per a l'abastament d'aigua potable a Barcelona, ha repercutit positivament en la regulació del perill d'avingudes aigües avall i s'ha mostrat, fins a un cert punt, eficaç per moderar els riscos en l'entorn de l'àrea urbana de Girona. Queda viu el plet de l'aigua quan cada cop és més evident que, sent

l'aigua un bé escàs, s'ha d'administrar millor i s'ha de procurar que cada conca assegurí el seu abastament amb els recursos més pròxims.

La dictadura inexorable de l'aigua: fer, desfer i tornar a fer

Unir el que l'aigua separa, vet aquí un paradigma constant de la història de Girona. L'inventari dels ponts actuals i el repertori dels ponts del passat és un testimoni viu d'aquesta voluntat imparabile de dreçar connexions entre les ribes dels quatre rius de la ciutat. No es tracta, ara, de fer cap quadre comparatiu entre els que hi ha i els que hi ha hagut. M'interessa, en canvi, subratllar que al llarg del segle xx, els successius episodis de construcció i deconstrucció de ponts s'emmarquen entre dues dates simbòliques, que he triat de forma aleatòria per dotar d'unitat d'anàlisi un segle entre 1915 i 2015, entre la construcció de l'elegant passera per a vianants que porta el nom de Miquel Gómez, perquè va deixar foradar la seva propietat per tal d'obrir un pas entre el passeig Canalejas i la pujada de Sant Feliu; el pont d'en Gómez, el pont de la Princesa o, també popularment, el pont de la Creu Blanca per l'establiment de farmàcia que hi ha a la cantonada, entre el passatge i la pujada, i per una altra banda, el gran pont de l'Aurora, que uneix els barris de Sant Ponç i Pedret-Pont Major, a l'alçada de la que en el passat va ser la granja i escola de formació professional dels Salesians i, successivament, Seminari salesià i, eventualment, seu de dos instituts de secundària i, ara, ja només d'un.

Queda dit que en la dècada dels anys trenta, la paradoxa se situa entre la pretensió d'encaixar un mercat en una gran plataforma sobre el riu Onyar, prop del Pont de Pedra, i la construcció de la central elèctrica de Pedret, que ja hem esmentat.

Però la fúria destructiva de l'aigua, l'any 1940, va marcar profundament la història de la ciutat enduent-se del tot el pont de Mart, en el tombant entre la ronda de Ferran Puig i el passeig de la Devesa. Justament, després dels aiguats d'aquest any i després de refer aquest pont sobre el Güell, se'n va construir un de nou a l'Onyar, entre la plaça del Mercat i el carrer del Carme, que rebé el nom de l'Alferes Huarte, per la seva actuació al pont de Mart.

La nova escomesa de l'aigua l'any 1962 va acabar amb el pont del pes de la Palla i va donar lloc a la construcció de la passera de la Font del Rei, desguarnint el centre, en el primer cas, i unint dos barris, en el segon. I així i tot, entre 1962 i 1970, l'Ajuntament va emprendre les obres de la plataforma sobre l'Onyar, que va donar lloc a la plaça de Catalunya i va tractar de fer un mínim enjardinament de l'Onyar aigües amunt del pont de Pedra, que van haver de ser desmuntats al cap de poc. El riu es resistia a l'ocupació indiscriminada i injustificada de la seva llera amb elements impropis que obstaculitzaven el pas de l'aigua.

En els primers anys seixanta es construí el nou pont de Pedret, que liquidava definitivament el passallís que, durant uns trenta anys, havia estat el pas a nivell que permetia connectar l'antic burg de Sant Pere amb la riba

esquerra de l'Onyar, sempre que el nivell de l'aigua no hagués pujat per damunt de la cota del seu paviment. Aquest pont va ser un experiment estrany i tenia unes comportes, que no van funcionar mai bé, que havien de servir per mantenir el cabal de l'Onyar i la seva làmina d'aigua a un nivell acceptable en tot el seu traçat urbà. Però en les grans operacions de neteja, que van desencadenar els aiguats de 1970 i 1971, es van acabar liquidant les comportes, va deixar de funcionar la central de Pedret, es va canalitzar i aixecar els murs laterals de l'Onyar fins a l'aiguabarreig del Ter, i es van fer obres de dragatge i neteja que van millorar sensiblement la capacitat hidràulica de l'Onyar.

Els aiguats de 1970 i 1971, tot i ser els darrers, van ser amb seguretat els més dràstics, i també els que van desencadenar una acció més decidida per reconstruir les infraestructures que havien estat afectades; així, després que l'aigua s'emportés, l'any 1970, els ponts de Lorenzana i el de l'Alferes Huarte, l'administració va reaccionar amb la construcció, en el lloc on hi havia hagut aquest darrer pont, d'una passera per a vianants que va rebre el mateix nom (1971) i per tractar de compensar el trencament dels enllaços entre les dues ribes de l'Onyar es va emprendre la construcció de dos ponts, amb finalitats primordialment viàries per a vehicles, i que no atengueren a cap consideració sobre l'encaix urbà. El pont de l'Areny, esbiaixat i en diagonal (1971), enlairant-se de la cota del carrer, va produir al carrer del Carme una reducció de la secció del carrer a diferent nivell, i un efecte similar produeix, uns metres més al sud, el nou pont de

la Font del Rei (1972), que havia de comunicar els barris de Montilivi i Vista Alegre.

L'enginyer de la Confederación Hidrográfica del Pirineo Oriental José Maria Llansó de Vinyals va presentar en una conferència a la Cambra de Comerç de Girona, que fou editada, el pla de conjunt i les diferents alternatives que s'analitzaven com a conseqüència de les greus inundacions de 1970. En un plànol central d'aquesta publicació es dibuixen esquemàticament totes les intervencions que es van fer i les que s'havien estudiat i no es van fer o encara queden pendents: des del desviament de l'Onyar, per la riba dreta o per la riba esquerra, fins les preses de capçalera i de laminació aigües amunt de l'Onyar.

Els grans projectes dels anys 90

Amb el punt de tranquil·litat assolit després dels desastres dels primers setanta, la ciutat va emprendre, en la dècada dels anys 90 del segle passat, un conjunt d'infraestructures lligades inseparablement a la vella història fluvial de la ciutat.

Assolida una certa estabilitat viària a l'entorn de l'Onyar quedava un espai buit que s'havia d'omplir al sud i al nord del traçat urbà del riu. Feia uns quants anys que el carrer de Lorenzana i el carrer del Carme estaven incomunicats, des que l'any 70 el pont va ser arrossegat per l'aigua. L'any 1995, un pont només per a vianants establia una nova connexió entre les dues parts de la ciutat fent valdre, però, la nova filosofia dels serveis viaris, segons la qual un trànsit pacificat és pre-

ferible a un trànsit d'agitació amb un excés d'oportunitats, per als vehicles, per saltar a una banda i altra del riu. Al nord passava el mateix en el punt, en què fins als anys trenta, hi havia hagut la passera del Portal de la Barca; en aquest punt sempre s'havia especulat amb la possibilitat d'un pont que unís la Copa amb la plaça de Sant Feliu i, fins i tot, en el passat s'havia pensat en un pont per a vehicles; la nova funcionalitat del pont de Pedret, les noves oportunitats de creuar el riu per diferents punts van fer més recomanable una passera per a vianants, el nou pont de Sant Feliu de Juan Antonio Sobrino, que es va construir l'any 1996, i que posava en valor la plaça de Sant Feliu i el sector del Pou Rodó, després que s'enderroquessin les cases adossades a l'escalinata de l'església de Sant Feliu i es generés un nou espai urbà de noves possibilitats.

Quedava, però, una vella assignatura pendent; el pont de la Creueta era sempre una amenaça i cada vegada que hi havia una crescuda de l'Onyar, fins i tot si no desbordava, calia tallar-lo, i la carretera de Quart quedava incomunicada amb el carrer Emili Grahit. La culminació, l'any 2002, d'un nou vial, els accessos a Girona per la Creueta, també coneguts com el perllongament del carrer Emili Grahit des de la plaça dels Països Catalans fins a la Creueta, va ser l'ocasió per construir un nou pont que convertís el vell en un recurs subsidiari, i també va permetre l'obertura d'aquest espai cap a Montilivi i la corresponent construcció del nou Parc Científic i Tecnològic de la Universitat de Girona en terrenys adjacents a l'Onyar, i en part protegits per un talús per

tal de delimitar la zona inundable, els espais lliures, i la zona dels aprofitaments.

L'altra gran àmbit d'actuació s'associa a la nova fesomia urbana generada per la desviació del riu Güell, que hem esmentat fa una estona, amb tot un tram del riu ben canalitzat i a cel obert, des del pont de Mas Xirgu fins al Ter, i tota la part de la llera antiga assecada i reomplerta que esperava alguna acció de regeneració urbana per donar-li una nova funcionalitat. En l'àmbit del Güell, i en la seva confluència amb el Ter, es va promoure un nou pont, que desdoblava així l'antic sistema dels dos ponts de la Barca (Barca Vell, 1902, rehabilitat el 2000 i pont de França o Barca nou el 1969), i obria directament el pla de Santa Eugènia cap a Domeny, Fontajau, Sant Gregori i Germans Sàbat. El pont de Fontajau de José Antonio Fernández Ordóñez, de formes senzilles i d'una elegant sobrietat, acabat l'any 1992, va relligar barris i va obrir nous camins a cavall del Güell i el Ter. Això va permetre, d'una banda, desdoblar la Devesa a la riba esquerra del Ter amb un nou parc urbà, el de les ribes del Ter, i una nova passera que integrava els dos parcs i establia una simetria entre un parc forestal i un parc sense gairebé arbres, un parc ombrejat i un parc assolellat. Però l'efecte més directe del pont de Fontajau va ser el desenvolupament de l'anomenada frontissa del Güell, des de 1998 a 2003, amb una infraestructura viària que va resoldre, amb nous ponts i giratoris, el creuament de la frontissa amb el passeig d'Olot i la carretera de Santa Eugènia, i que va acabar definint, per un sistema de diverses plataformes per a vianants, una connexió fàcil entre Sant

Narcís i can Gibert del Pla, trencant així un històric aïllament que mantenia can Gibert en una situació de cul de sac gens desitjable. El perllongament del carrer Enric Marquès Ribalta fins al carrer Güell ha acabat de completar un procés d'integració i regeneració urbana, en el qual el riu Güell és el fil d'aigua, vegetació i plataformes que uneix i relliga diversos barris de la ciutat.

Per altra banda, i mentre avançava la frontissa del Güell, els descampats generats per l'antiga llera van ser objecte, sobretot des de l'antic pont de Mart, desaparegut soterrat, fins a l'Onyar, van ser objecte d'una gran operació de transformació, els anomenats accessos nord a la ciutat per la Devesa, amb un sistema d'espais públics, aparcaments, rambles, vials giratoris i espais de lleure, que acabaven definitivament amb l'allunyament físic de la Devesa de la ciutat, generaven el nou espai de la Copa, que integrava la zona que en el passat havia ocupat el Firal del Bestiar, i ordenaven tota la zona entre els dos ponts de la Barca, el pont de Pedret, l'aiguabarreig de l'Onyar i el Ter, i la zona delimitada, en una part pel viaducte del tren i en una altra per les cases que donen al nou vial paral·lel al passeig de la Devesa.

Una derivació última de les oportunitats generades per la desviació del Güell és el nou pont de l'Aurora, el que tanca el segle que hem construït entre 1915 i 2015, i que salta el Ter i uneix els barris de Pedret i Fontajau com un perllongament de la frontissa del Güell, l'avinguda Josep Tarradellas, el pont de Fontajau i el nou Pont que hem anomenat de l'Aurora, però que oficialment és encara un pont sense nom.

El risc i els projectes als calaixos

Les boires de la memòria i la tranquil·litat del temps transcorregut no poden, de cap de les maneres, fer-nos perdre de vista que sempre ronda una amenaça latent lligada a la recurrència del risc d'inundació. És veritat que després del cicle de les inundacions de 1970 i 1971 es van abordar, com hem vist, unes quantes qüestions bàsiques. Però també és veritat que la història de Girona i la relació amb els seus rius és plena de frivolitats irresponsables i de fantasies utòpiques. Així, és una constant la voluntat d'extirpar el mal de soca-rel; desviem el riu i portem-lo des de Vilaroja al Congost i s'hauran acabat els problemes, deia un memorial de 1841 que ha tingut freqüents imitadors. Però a l'altre extrem sovint s'ha pensat l'Onyar com un últim recurs per als problemes de la ciutat; un gran passeig, una gran carretera, una zona d'esbarjo o un gran aparcament han esdevingut, més d'una vegada, les idees gens creatives que s'han bolcat damunt de la taula. Fins i tot d'una manera més imperceptible, de forma recurrent, s'ha anat empetitint la llera i la capacitat hidràulica del riu.

En els anys 30, l'aprofitament del riu, i dels rius de Girona, va tenir una doble cara. D'una banda, l'episodi frustrat del mercat Maggioni que, aturat a temps pel Consistori i pels problemes de finançament, va deixar durant dècades una petjada inesborrable d'unes tires potents de formigó i còdols que tenien ben intrigada la nostra curiositat adolescent mancada de referents. I, de l'altra, la presa i la central elèctrica de Pedret en el punt de l'aiguabarreig dels quatre rius de la ciutat; el Ter, l'Onyar, el Güell i el

Galligants; aquí, la barreja de les instal·lacions elèctriques i dels terrenys dels ferrocarrils de via estreta de la zona nord de Girona dibuixaven un univers inexplorat que canviaria de fesomia, a partir de 1972, amb el tancament de la central, uns anys abans, amb el reaprofitament dels terrenys ferroviaris per a la construcció de promocions d'habitatge social i, en els primers anys vuitanta, amb la transformació dels terrenys resultants de l'endegament final de l'Onyar i el contacte amb el Ter en una zona verda a l'entrada de la ciutat per Pedret. En els anys 60, els jardins i la plaça de Catalunya en van empètir la secció. En els 70, l'estela de destrucció va alertar tothom i es va emprendre un procés d'eliminació d'obstacles i dragatge del riu. En els anys 90, aprofitant l'onada de calma, es va posar ordre a un mapa de la ciutat fet de pedaços diversos, arran de les diferents accions sobre els rius. Però cada any, conscient que la pau no era signe de tranquil·litat absoluta, l'Ajuntament aprofitava un Ple, abans de les pluges de la tardor, per plantejar una moció de recordatori: feia temps que no hi havia inundacions però enlloc no estava escrit que amb una pluviometria determinada no es tornessin a repetir.

Descartada la idea de la desviació de l'Onyar, que hauria canviat del tot la fesomia de la ciutat, i que hauria estat sense cap mena de dubte la total desvirtuació d'una imatge secular associada a la interrelació entre la ciutat que creix i es fa i els diferents cursos fluvials que l'han regat, ha quedat pendent d'encarar la que en la nomenclatura de l'època sempre s'ha etiquetat de solució definitiva plantejada en forma de preses de laminació,

ja fos amb un sistema de preses de capçalera en els diferents camins de desguàs de les muntanyes veïnes, dels quals es nodreix l'Onyar, o amb la fórmula als fèrtils terrenys de Quart o de Fornells de preses de laminació. La filosofia és sempre la mateixa i es tracta de contenir l'efecte de les avingudes i controlar l'aigua en els moments esporàdics de les grans avingudes, sense perdre l'aprofitament habitual dels terrenys afectats. No hi ha dubte que la aplicació d'una o altra d'aquestes solucions topava amb l'enorme dificultat de les afectacions i les corresponents expropiacions i que totes les autoritats hidràuliques successives han anat desistint de l'aplicació per no encarar aquesta dificultat objectiva.

Però lluny de pensar encara, pel camí que sigui, en la necessitat d'una vàlvula de seguretat, d'una, diguem-ne, solució definitiva, torna a regnar la confiança i la desídia, tornen a apilonar-se, en els racons i en els petits meandres, els sediments; torna a pensar-se en algunes utilitzacions alternatives de la llera de l'Onyar, i es torna a incórrer en l'errada d'empetitir la capacitat hidràulica del riu, encara que sigui de manera subtil i lenta. Fa temps que no es draga l'Onyar, i fa temps que el riu no baixa fort. Però malgrat els anys de tranquil·litat, malgrat que l'aigua ens ha esquivat en les darreres dècades, una pluviometria intensa, fora del comú, ens tornaria a acostar al bramul silencios de les aigües de fang i troncs que portaven els gironins a abocar-se a les vores dels rius per mesurar, amb la vista, els pams que faltaven per al desbordament. Quan això torni a passar, si passa, és probable que ens agafi amb la guàrdia baixa, amb la

memòria abaltida, amb els plans d'emergència i amb el coneixement de la tradició del tot empolsat, i després tocarà tornar a córrer i posar remei a la crònica que la història ens recorda com una constant.

I si alguna d'aquestes consideracions genera dubtes, o una certa indiferència, convé ara recordar, aquí, que un cop més l'aigua temptada per l'home ha buscat els seus propis camins cada vegada que se li han tallat i no se li han procurat els desguassos adequats i suficients. Només cal reprendre les imatges dels túnels de l'AVE inundats, i la constatació que en alguns moments d'emergència, el Güell i el Marroc i la riera Massana han buscat una via alternativa a les seves lleres insuficients, colant-se pel forat del túnel com si fos alguna de les desviacions del segle XXI que, alguns, ja el XVIII i el XIX, havien somniat per a l'Onyar.

Bibliografia

- ALBERCH, Ramon; FREIXAS, Pere; MASSANAS, Emili, i MIRÓ, Joan: *Girona, Rius, Ponts i Aiguats*. Girona, Ajuntament de Girona, 1982.
- ALBERCH, Ramon; ARAGÓ, Narcís- Jordi: *75 anys de Girona, 1909-1984*. Girona, Caixa de Pensions, 1984.
- ARAGÓ I MASÓ, Narcís-Jordi: *Girona, ara i sempre. Una Crònica*. Girona, Fundació Valvi, 2a edició, 2008.
- Ayuntamiento de la Inmortal Gerona. Oposición del Excmo. Ayuntamiento en relación al «Anteproyecto de Abastecimiento de agua potable a la Ciudad de Barcelona y poblaciones de su zona de influencia» y

- sobre el «Proyecto de Abastecimiento de Agua Potable a Barcelona. Obras de la primera etapa», redactados por la Confederación Hidrográfica del Pirineo Oriental. Tirada aparte del *Boletín de Información Municipal*, nº 19, Julio-agosto-septiembre de 1957.
- BOSCH I ARAGÓ, Francesc Xavier: *Els ponts de ferro de Girona*. Girona, Col·legi Oficial d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Girona, 1986.
- BOVER, Joaquim; CASTAÑER, Margarida, i VICENTE, Joan (coordinació): *L'àrea urbana de Girona, un espai per al futur*, Girona, UdG-Ajuntament-Progrup, 1996
- CHÍA, Julián de: *Inundaciones en Gerona*. Girona, Impremta de Paciano Torres, 1861.
- COMADIRA, Narcís: (amb fotografies de Carme Masià), *Girona matèria i memòria*. Barcelona, Ed. Empúries-Ajuntament de Girona, 1989.
- Excma Diputación Provincial de Gerona: *Oposición de la provincia de Gerona al anteproyecto y proyecto de desviación de las aguas de las cuencas de los ríos Ter y Tordera*. D'acord amb el dictamen d'Antonio del Aguila, Juan Cabot i Luís Thió i Rodés. Girona, setembre de 1957.
- Excma. Diputación Provincial, Cámara Oficial Sindical Agraria, Excmo. Ayuntamiento. Gerona. *II dictamen de oposición presentado por la provincia de Gerona en el trámite de vista del expediente administrativo del anteproyecto y proyecto de abastecimiento de Barcelona con aguas del rio Ter*. Dictamen de Jaime Ordis, Juan Cabot, José Mª Noguera Sabater i Manuel Vidal Hospital. Girona, juny de 1958.

- FABRE, Jaume: *Girona entre quatre rius* (Girona, Ajuntament, 1986, i 2a ed. 1990)
- Govern Civil: *Gerona. Inundaciones. Memoria*. Girona, (s.d). I sense peu. Referida a les inundacions de 1962.
- Comisaría General de Regiones inundadas: 18-10-40/28-2-42. *Gerona. Memoria de la labor desarrollada por la Comisaría General en reconstrucción de los daños ocasionados por las inundaciones en 1940*. Barcelona, Talleres gráficos, Antonio J. Rovira, 1942.
- LLANSÓ DE VIÑALS, J.M.: *Estudios y proyectos para preservar de inundaciones la Ciudad de Gerona*. Girona, COCIG, 1971.
- OLIVER ALONSO, Josep: *De la Gran Gerona a l'àrea urbana de Girona. La transformació econòmica de la ciutat el darrer quart de segle*. Girona, Ajuntament, 2000.
- SALA, Pere; FLUVIÀ, Modest; RIGALL, Ricard; OLIVER ALONSO, Josep, i PUIG, Oriol: *Cent anys d'economia a les comarques gironines. Llibre commemoratiu del centenari de la Cambra de Comerç de Girona, (1910-2010)*. Girona, Cambra de Comerç de Girona, 2011.